

Student se staví po bok Lermontova

Student seděl tiše, přiléval si vína (diskrétní číšník nesylyšně odnášel prázdné a přinášel nové láhve) a poslouchal napjatě rozhovor, z něhož létaly jiskry. Nestačil otáčet hlavou, aby pozoroval jejich závratné kroužení.

Přemýšlel o tom, kdo z básníků je mu nejsympatičtější. Goetha zbožňoval neméně než paní Kristýna a ostatně celá jeho země. Petrarka ho okouznil svými hořícíma očima. Ale kupodivu nejsilnější sympatie cítil k uráženému Lermontovovi, zejména po poslední poznámce Goethově, podle níž pochopil, že i velký básník (a Lermontov byl skutečně velký básník) může mít obdobné potíže jako on, bezvýznamný student. Podíval se na hodinky a zjistil, že je nejvyšší čas jít domů, nemá-li skončit stejně jako on.

Nemohl se však odtrhnout od velkých mužů a místo aby odešel za paní Kristýnou, šel na záchod. Stál tam pln velkých myšlenek proti vykachlíkované bílé stěně a vzápětí uslyšel vedle sebe Lermontovův hlas: "Slyšels je. Nejsou jemní. Rozumíš, nejsou jemní."

Řekl to slovo *jemní*, jako by bylo napsáno kurzívou. Ano, jsou slova, která nejsou jako jiná, slova obdařená zvláštním významem, který znají jen zasvěcení. Student nevěděl, proč Lermontov říká slovo *jemní*, jako by bylo napsané kurzívou, ale já, který patřím mezi zasvěcené, vím, že Lermontov si kdysi přečetl Pascalovu úvahu o duchu jemném a duchu geometrickém a rozlišoval od té doby všechno na lidstvo jemné a nejemné.

"Nebo myslíš, že jsou jemní?" řekl bojovně, když student mlčel.

Student si zapínal kalhoty a všiml si, že Lermontov, přesně jak to o něm napsala hraběnka N.P. Rostopčínova ve svém deníku, má velice krátké nohy. Pocítil k ně-

mu vděčnost, protože to byl první veliký básník, který ho poctil vážnou otázkou a prosbou o vážnou odpověď.

"Myslím," řekl, "že opravdu nejsou jemní."

Lermontov se otočil na svých krátkých nohách: "Ne, vůbec nejsou jemní." A potom řekl zvýšeným hlasem: "Ale já jsem pyšný! Rozumíš! Já jsem pyšný!"

A zase to slovo *pyšný* bylo v jeho ústech napsáno kurzívou, která měla dát na srozuměnou, že jen hlupák by se mohl domnívat, že Lermontov je pyšný jako holka na svou krásu nebo obchodník na svůj majetek, neboť se jedná o zcela zvláštní pýchu, pýchu oprávněnou a vznešenou.

"Já jsem pyšný!" křičel Lermontov a vracel se se studentem do místnosti, kde právě Voltaire pronášel chválu na Goetha. A to už byl Lermontov v ráži. Postavil se ke stolu, takže byl náhle o hlavu vyšší než ostatní, kteří seděli, a řekl: "A teď budu pyšný! Teď vám něco řeknu a budu pyšný! Jsou jen dva básníci v této zemi. Goethe a já."

V té chvíli začal Voltaire křičet: "Ty jsi možná velký básník, ale jako člověk jsi takhle malý, když tohle o sobě říkáš!"

Lermontov byl chvíli zaražen a koktal: "A proč bych to nesměl říct? Já jsem pyšný!"

Lermontov ještě několikrát opakoval, že je pyšný, Voltaire říčel smíchem a ostatní říčeli spolu s ním.

Student pochopil, že přišla jeho chvíle. Vstal po způsobu Lermontovově, rozhlédl se po všech přítomných a řekl: "Vy vůbec nerozumíte Lermontovovi. Básníkova pýcha je něco docela jiného než obyčejná pýcha. Jen básník sám ví o ceně toho, co píše. Ostatní to pochopí mnohem později než on a třeba to vůbec nikdy nepochopí. Básník je proto povinen být pyšný. Kdyby nebyl pyšný, zradil by své dílo."

Přestože ještě před chvílí říčeli smíchem, rázem všich-

ni se studentem souhlasili. Byli totiž stejně pyšní jako Lermontov, jen se to styděli říci, protože nevěděli, že když se slovo *pyšný* pronese patřičným způsobem, není už směšné, ale duchaplné a vznešené. Pocítili tedy k studentovi vděčnost, že jim náhle posloužil tak užitečnou radou, a dokonce některý z nich, snad to byl Verlaine, mu i zatleskal.

Goethe učiní Kristýnu královnou

Student si sedl a Goethe se na něho obrátil s laskavým úsměvem: "Hochu, vy víte, co je poezie."

Ostatní se už zase ponořili do své opilé debaty, takže student osaměl tváří v tvář velkému básníkovi. Chtěl využít té vzácné příležitosti, ale nevěděl najednou, co má říci. A protože úsilovně hledal vhodnou větu - Goethe se na něho jen tiše usmíval - nemohl žádnou najít a také se jen usmíval. Až pak mu najednou přispěchala na pomoc vzpomínka na Kristýnu.

"Chodím teď s jednou dívkou, totiž s jednou paní. Je to žena řezníka."

To se Goethovi líbilo a velmi přátelsky se smál.

"Zbožňuje vás. Dala mi knížku, abyste ji pro ni podepsal."

"Dejte to sem," řekl Goethe a vzal od studenta knihu svých veršů. Rozevřel ji na titulní stránce a pokračoval: "Vyprávějte mi o ní. Jak vypadá? Je krásná?"

Tváří v tvář Goethovi student neuměl lhát. Přiznal, že řezníkova žena není krasavice. Kromě toho přijela směšně oblečená. Celý den chodila po Praze s velkými korálky kolem krku a v černých večerních střevících, jaké se už dávno nenosí.

Goethe poslouchal studenta s upřímným zájmem a řekl téměř teskně: "To je nádherné."

Studenta to povzbudilo a přiznal dokonce, že řezníkova žena má jeden zlatý zub, který jí září z úst jak zlatá muška.

Goethe se šťastně zasmál a opravil studenta: "Jak prsten."

"Jak maják," smál se student.

"Jak hvězda," usmíval se Goethe.

Student řekl, že řezníkova žena je vlastně ta nejobyčejnější maloměstská paní, ale právě proto ho tolik přitahuje.

"Já vám moc dobře rozumím," řekl Goethe: "To jsou právě tyhle detaily, špatně volené oblečení, malý nedostatek chrupu, kouzelná prostřednost duše, které dělají ženu skutečnou a živou. Ženy z plakátů či z módních revuí, kterým se dnes všechny snaží připodobnit, jsou bez přitažlivosti, protože jsou neskutečné, protože jsou jen sumou abstraktních předpisů. Jsou zrozené z kybernetického stroje, a ne z lidského těla! Příteli, ručím vám za to, právě vaše maloměstská paní je pravou ženou pro básníka a gratuluju vám k ní!"

Potom se sklonil nad titulní list knihy, vytáhl pero a začal psát. Popsal celou stránku, psal v nadšení, psal téměř v transu a jeho tvář vyzařovala světlo lásky a pochopení.

Student vzal pak knihu a zrudl pýchou. To, co napsal Goethe neznámé ženě, bylo krásné a smutné, tesklivé a smyslné, žertovné a moudré a student si byl jist, že se ještě nikdy žádné ženě nedostalo tak krásných slov. A vzpomněl si na Kristýnu a nesmírně po ní zatoužil. Přes její směšné odění přehodila poezie háv nejnádhernějších slov. Byla z ní královna.

Snášení básníka

Do salónu vešel číšník, ale nenesl tentokrát novou láhev. Místo toho poprosil básníky, aby pomýšleli na odchod. Dům se za chvíli zavírá. Domovnice hrozí, že zamkne a nechá je tu do rána.

Musil to ještě mnohokrát opakovat, hlasitě i tiše, všem dohromady i každému zvlášť, než si básníci konečně uvědomili, že s domovnicí nejsou žerty. Petrarka si náhle vzpomněl na svou ženu v červeném županu a povstal od stolu, jako by ho někdo zezadu nakopl.

V té chvíli řekl Goethe nesmírně smutným hlasem: "Chlapci, nechte mne tady. Já zůstanu tady." Berličky měl opřené vedle sebe o stůl a když ho přemlouvali, aby odešel s nimi, vrtěl jen hlavou.

Všichni znali jeho ženu, zlou, přísnou paní. Všichni z ní měli strach. Věděli, že když Goethe nepřijde včas domů, paní jim všem stropí velký skandál. "Johánku," prosili ho, "měj rozum, musíš domů," a s ostychem ho brali pod paže a pokoušeli se ho zvednout ze židle. Ale král Olympu byl těžký a jejich paže nesmělé. Byl nejméně o třicet let starší než oni, byl to jejich skutečný patriarcha, najednou, když ho měli zvednout a podat mu berličky, cítili se všichni rozpačití a malí. A on stále opakoval, že tu chce zůstat.

Nikdo s ním nesouhlasil, jen Lermontov využil příležitosti, aby byl chytřejší než jiní: "Hoši, nechte ho a já tu s ním zůstanu až do rána. Copak mu nerozumíte? Když byl mladý, nevracel se celé týdny domů! Chce si vrátit mládí! Copak tomu nerozumíte, vy volové? Vid', Johánku, my si tu lehneme na koberec a zůstaneme tu do rána s touhle flaškou červeného vína, a oni ať si jdou! Ať si Petrarka utíká za svou ženou v červeném županu a s rozpuštěnými vlasy!"

Voltaire však věděl, že Goetha nezdržuje jeho touha po mládí. Goethe byl nemocen a měl zakázáno pít. Když pil, jeho nohy ho odmítaly nést. Voltaire vzal energicky obě berličky a poručil ostatním, aby zanechali zbytečného ostychu. A tak slabé ruce opilých básníků chytily Goetha pod pažemi a nadzvedly ho ze židle. Nesli ho pak, nebo spíš vlekli (Goethovy nohy se chvílemi dotýkaly země a chvílemi se houpaly nad zemí jak nohy dítěte, s nímž si rodiče hrají na andělíčka) přes salón do haly. Ale Goethe byl těžký a básníci opilí, takže ho v předštině upustili na zem a on zanaříkal a volal: "Kamarádi, nechte mne tu umřít!"

Voltaire se rozhněval a křičel, aby Goetha okamžitě zas zvedli. Básníci se zastyděli. Jedni ho uchopili za paže, druzí za nohy, zvedli ho a nesli pak ze dveří klubu ven na schodiště. Nesli ho všichni. Nesl ho Voltaire, nesl ho Petrarka, nesl ho Verlaine, nesl ho Boccaccio, a dokonce i vrávorající Jesenin se přidržoval Goethovy nohy, aby nespádl.

Těž student se snažil nést velkého básníka, protože věděl, že se taková příležitost naskytne jen jednou za život. Ale nemohl. Lermontov si ho příliš oblíbil. Držel ho za paži a ustavičně mu něco povídal.

"Nejenom že nejsou jemní," říkal, "ale jsou i nešikovní. Jsou to všechno rozmazlení synácci. Podívej se, jak ho nesou! Vždyť ho upustí! Nikdy nepracovali rukama. To víš, že já jsem pracoval ve fabrice?"

(Nezapomeňme, že všichni hrdinové toho času a té země prošli továrnou, buď dobrovolně, z revolučního nadšení, nebo nedobrovolně, z trestu. V obou případech na to byli stejně pyšní, protože se jim zdálo, že v továrně je políbila na čelo sama vznešená bohyně Drsnost života.)

Držice ho za nohy a za ruce, snášeli básníci svého patriarchu dolů po schodech. Schodiště mělo čtvercový

půdorys, zatáčelo se mnohokrát v pravém úhlu, a právě to zatáčení bylo zvlášť náročné na jejich obratnost i sílu.

Lermontov pokračoval: "Kamaráde, víš, co je to nosit traverzy? Ty jsi je nikdy nenosil. Ty jsi student. Ale tihle ti je taky nikdy nenosili. Podívej se, jak ho blbě nesou! Vždyť jim spadne!" Zakřičel na ně: "Přehodte si ho, volové, takhle vám spadne! Vy jste těma svýma rukama nikdy nemakali!" A vedl studenta pod paží a scházel pomalu za kymácejícími se básníky, kteří úzkostlivě drželi čím dál těžšího Goetha. Nakonec ho donesli až dolů na chodník a opřeli o kandelábr. Petrarka a Boccaccio ho přidržovali, aby nespadol, a Voltaire vkročil do vozovky a mával na auta, z nichž žádné nezastavovalo.

A Lermontov říkal studentovi: "Uvědomuješ si, co vidíš? Ty jsi student a nevíš, co je život. Ale toto je obřovská scéna! Snášení básníka. Víš, jaká by to byla báseň?"

Goethe se mezitím sesul na zem a Petrarka s Boccacciem ho znovu zvedali.

"Podívej se," říkal Lermontov studentovi, "jak ho ani neunesou. Mají slabé ruce. Nemají tušení, co je život. Snášení básníka. To je nádherný název. Rozumíš. Píšu teď dvě knížky veršů. Úplně odlišné. Jedna je v naprosto klasické formě, s rýmy a v přesném rytmu. A druhá ve volném verši. Bude se jmenovat básnické reporty. Závěrečná báseň se bude jmenovat Snášení básníka. A to bude tvrdá báseň. Ale poctivá. *Poctivá.*"

To bylo třetí slovo Lermontovovo pronesené kurzívou. Znamenalo protiklad všeho, co je jen ornament a duchaplnost. Znamenalo protiklad Petrarkova snění i Boccacciovy legrace. Znamenalo pathos dělnické práce a vášnivou víru ve shora jmenovanou bohyni Drsný život.

Verlaina opil noční vzduch, stál na chodníku, díval se na hvězdy a zpíval. Jesenin usedl, opřel se o zeď domu a

usnul. Voltaire mával stále uprostřed vozovky a konečně se mu podařilo zastavit taxík. S Boccacciovou pomocí vepchal pak Goetha na zadní sedadlo. Volal na Petrarku, aby si sedl k šoferovi, protože on jediný je s to jakž takž uchlácholit paní Goethovou. Ale Petrarka se zuřivě bránil: "Kdepak já! Kdepak já! Já se jí bojím!"

"Vidíš ho," řekl Lermontov studentovi. "Když jde o to, pomoci kamarádovi, tak uteče. Nikdo z nich neumí promluvit s jeho starou." Naklonil se pak do auta, kde se na zadním sedadle hrozně tísnili Goethe, Boccaccio a Voltaire: "Hoši, já jedu s vámi. Paní Goethovou nechte na mně," a přisedl si na volné sedadlo k šoferovi.

Petrarka odmítá Boccacciův smích

Taxík s básníky zmizel studentovi s očí a on pomyslel na to, že je již na čase, aby šel rychle za paní Kristýnou.

"Musím domů," řekl Petrarkovi.

Petrarka přisvědčil, vzal ho pod paží a vykročil s ním opačným směrem, než student bydlil.

"Víte," říkal mu, "vy jste vnímavý člověk. Vy jste byl jediný, který jste byl s to poslouchat, co ostatní říkají."

Student řekl: "Jak ta dívka stála uprostřed místnosti podobna Johance z Arku s kopím, mohl bych vám to všechno zopakovat stejnými slovy, kterými jste to pověděl."

"Vždyť mne ti opilci ani nevyposlechli do konce! Copak je vůbec něco zajímavá kromě nich samých?"

"Anebo jak vaše paní měla strach, že vás ta dívka chce zabít, a vy jste se pak k ní přibližoval a její pohled se stával nebesky mírný, to bylo jak malý zázrak."

"Ach, příteli, vy jste básník! Vy a ne oni," vedl si Petrarka pod paží studenta směrem k svému vzdálenému předměstí.

“A jak to skončilo?” ptal se student.

“Žena se nad ní smílovala a nechala ji u nás přes noc. Ale představte si! Moje tchyně spí v kumbále za kuchyní a vstává velmi brzo. Když zjistila, že jsou rozbitá okna, našla hned sklenáře, kteří náhodou pracovali ve vedlejším domě, takže všechna skla byla na svém místě ještě než jsme se probudili. Po včerejším dnu nezbylo stopy. Měli jsme pocit, že to byl sen.”

“A dívka?” ptal se student.

“I ona vyklouzla tiše z bytu ještě před ránem.”

Petrarka se teď zastavil uprostřed ulice a zadíval se na studenta téměř přísně: “Víte, příteli, byl bych hrozně nerad, kdybyste ten příběh pochopil jako nějakou boccacciovskou historku, která končí v posteli. Něco musíte vědět. Boccaccio je vůl. Boccaccio nikdy nikoho nepochopí, protože pochopit znamená splynout a ztotožnit se. To je tajemství poezie. Planeme ve zbožňované ženě, planeme v myšlence, které jsme oddáni, hoříme v krajině, která nás dojíhá.”

Student poslouchal Petrarku v zanícení a měl před očima obraz své Kristýny, o které ještě před několika hodinami pochyboval. Styděl se teď za ty pochyby, protože patřily k horší (boccacciovské) půli jeho bytosti; nebyly květem jeho síly, ale zbabělosti: svědčily o tom, že se bál vstoupit do lásky cele a se vším všudy, že se bál planout v ženě, která ho miluje.

“Láska je poezie a poezie je láska,” říkal Petrarka a student si sliboval, že bude Kristýnu milovat nadšeně a velce. Goethe ji před chvílí oděl do královských šatů a Petrarka teď vlévá oheň do jeho srdce. Noc, která je před ním, bude požehnána oběma básníky.

“Naproti tomu smích,” pokračoval Petrarka, “to je výbuch, který nás odtrhne od světa a odhodí do naší chladné samoty. Žert je bariéra mezi člověkem a světem. Žert

je nepřítel lásky i poezie. Říkám vám proto znovu a chci, abyste si to dobře pamatoval: Boccaccio nerozumí lásce. Láska nemůže být směšná. Láska nemá nic společného se smíchem.”

“Ano,” přisvědčoval student nadšeně. Viděl svět rozdělený na půli lásky a půli žertu a věděl, že on sám patří a bude patřit do vojska Petrarkova.

Andělé se vznášejí nad studentovým ložem

Nepřecházela nervózně po bytě, nehněvala se, netrucovala, ani nenyla u otevřeného okna. Ležela v noční košili stulena pod jeho dekou. Probudil ji polibkem na ústa, a aby předešel výčtkám, vyprávěl jí překotně o neuvěřitelném večeru, kde došlo k dramatickému souboji mezi Boccacciem a Petrarkou a kde Lermontov urážel všechny ostatní básníky.

Nestála o vysvětlování a přerušila ho nedůvěřivě: “Ale na knížku jsi zapomněl.”

Když jí dal do ruky knihu s dlouhým Goethovým věnováním, nemohla věřit svým očím. Četla mnohokrát dokola ty nepravděpodobné věty, jako by bylo do nich vtěleno celé její stejně nepravděpodobné dobrodružství se studentem, celé její poslední léto, tajné procházky po neznámých lesních stezkách, všechna ta jemnost a něha, které jako by nepatřily do jejího života.

Student se mezitím svlékl a ulehl k ní. Uchopila ho pevně a přitiskla k sobě. Bylo to objetí, jaké ještě nikdy nezažil. Bylo upřímné, pevné, horoucí, mateřské, sesterské, kamarádké i vášnivé. Lermontov použil toho dne mnohokrát slova *poctivý* a studentovi se zdálo, že Kristýnino objetí si zaslouží právě tohoto syntetického pojmenování, které v sobě obsahuje celý zástup adjektiv.

Student cítil, jak je jeho tělo znamenitě připraveno k

milování. Bylo připraveno tak spolehlivě, trvale a pevně, že vůbec nepospíchal a jen spokojeně vychutnával dlouhý, sladký čas nehybného objetí.

Líbala ho smyslně dovnitř úst a vzápětí zcela sestersky po celé tváři. Ohmatával jazykem její zlatý zub nahoře vlevo a vzpomněl si, co mu říkal Goethe: Kristýna není zrozena z kybernetického stroje, ale z lidského těla! Je to žena pro básníka! Chtělo se mu jásat. A slyšel v duchu slova Petrarkova, že láska je poezie a pezie je láska a že pochopit znamená splynout s tím druhým a hořet v něm. (Ano, všichni tři básníci jsou tu s ním, létají nad jeho postelí jak andělé, radují se, zpívají a žehnají mu!) Student byl naplněn nesmírným nadšením a rozhodl se, že je již na čase proměnit lermontovskou poctivost nehybného objetí ve skutečné milostné dílo. Převrátil se na Kristýnino tělo a snažil se roztáhnout koleno její nohy.

Ale co to? Kristýna se brání! Tiskne nohy k sobě stejně zarputile jako na jejích letních procházkách v lesích!

Chtěl se jí zeptat, proč se mu brání, ale neuměl mluvit. Paní Kristýna byla tak nesmělá, tak jemná, že věci lásky ztrácely v její přítomnosti jména. Odvažoval se mluvit jen řečí dechu a doteků. Nač je jim těžkopádnost slov? Hořel přece v ní! Planuli stejným plamenem! A tak se jen znovu a znovu v zarputilém mlčení snažil páčit kolenem její pevně k sobě přitíštěná stehna.

I paní Kristýna byla mlčenlivá. I ona se ostýchala mluvit a chtěla všechno vyjádřit jen polibky a hlazením. Ale když už páčil její stehna po dvacáté páté a tentokrát brutálněji, řekla: "Ne, prosím tě, ne. Já bych umřela."

"Cože?" vzdychl student.

"Já bych umřela. Opravdu. Já bych umřela," řekla paní Kristýna a políbila ho opět hluboko do úst a stehna tiskla těsně jedno k druhému.

V studentovi se mísilo zoufalství a blaho. Měl zuřivou

chuť se s ní milovat a zároveň se mu chtělo plakat štěstím, neboť pochopil, že ho miluje, jako ho nikdo nemiloval. Miluje ho k smrti, miluje ho tak, že se s ním bojí milovat, protože kdyby se s ním milovala, nemohla by pak už žít nikdy bez něho a umřela by steskem a touhou. Byl šťasten, byl bláznivě šťasten, protože dosáhl náhle, nečekaně a úplně nezasloužené toho, po čem toužil, té nesmírné lásky, před níž celá zeměkoule se všemi svými kontinenty a moři je ničím.

"Já ti rozumím! Já umřu s tebou!" šeptal jí a přitom ji hladil a líbal a skoro plakal láskou. Velké rozněžnění však neudusilo tělesnou touhu, která se stávala bolestná a téměř nesnesitelná. Pokoušel se proto dále vrážet koleno mezi její stehna a otevřít si tak cestu k jejímu lůnu, které pro něj bylo náhle tajemnější než svatý Graal.

"Ne, ty nezemřeš. Já bych umřela!" řekla Kristýna.

Představil si rozkoš tak nesmírnou, že se z ní umírá, a opakoval znovu: "Zemřeme spolu! Zemřeme spolu!" Tlačil dál koleno mezi její stehna a stále bez úspěchu.

Neuměli si nic víc říci. Tiskli se k sobě, ona vrtěla hlavou a on ještě mnohokrát útočil na tvrz jejích stehen, než konečně kapituloval. Položil se rezignovaně vedle ní na záda. Chytila ho za žezlo jeho lásky, jež se tyčilo na její počest, a svírala je se vši nádhernou poctivostí: upřímně, pevně, horoucně, mateřsky, sestersky, kamarádsky i vášnivě.

V studentovi se mísila blaženost člověka, jenž je nekonečně milován, se zoufalstvím těla, jež je odmítáno. A řezníková žena ho nepřestávala držet za jeho milostnou zbraň, ale ne tak, aby mu několika jednoduchými pohyby nahradila tělesný akt, po kterém toužil, nýbrž jako by držela v ruce něco vzácného, něco drahého, něco, co nechce poškodit a chce dlouho, dlouho uchovat vzpřímené a tvrdé.

Ale dosti již této noci, která trvá bez podstatné změny téměř až do rána.

Špinavé světlo rána

Protože usnuli velmi pozdě, probudili se až k poledni a bolela je oba hlava. Neměli už mnoho času, neboť Kristýnin vlak měl brzo odjíždět. Byli zamklí. Kristýna složila do tašky noční košili a Goethovu knihu a tyčila se tu zase na svých nepatřičně černých střevících a s nepatřičným náhrdelníkem kolem krku.

Jako by špinavé světlo rána z nich sňalo pečeť mlčení, jako by po noci poezie přicházel den prózy, paní Kristýna řekla teď studentovi docela prostě: "Víš, nesmíš se na mne zlobit, já bych opravdu mohla umřít. Doktor mi řekl po prvním porodu, že už nesmím nikdy otěhotnět."

Student se na ni podíval zoufale: "Copak se mnou bys otěhotněla? Za co mne pokládáš?"

"To všichni říkají. Všichni takhle ujišťují. Vím, co se stalo mým kamarádkám. Mladí hoši jako ty jsou hrozně nebezpeční. A když se to stane, není pomoci."

Říkal jí se zoufalstvím v hlase, že není žádný nezkušený kluk a že by jí dítě nikdy neudělal. "Přece mne nechceš srovnávat s nějakými kluky svých kamarádek?"

"Já vím," řekla souhlasně a skoro omluvně. Student ji nemusil víc přesvědčovat. Uvěřila mu. Není přece žádný venkovánek a vyzná se v lásce možná víc než všichni automechanici světa. Bránila se mu v noci asi zbytečně. Ale nelitovala toho. Milostná noc s nějakým krátkým milováním (Kristýna si neumí představit tělesnou lásku než jako uspěchanou a krátkou) jí vždycky připadá jako něco sice hezkého, ale i nebezpečného a zrádného. To, co zažila se studentem, bylo neskonale lepší.

Doprovázel ji na nádraží a ona se už těšila, jak bude se-

dět v kupé a vzpomínat. Opakovala si v duchu s praktickým hamižnictvím prostě ženy, že zažila něco, co jí "nikdo nevezme": prožila noc s hochem, který jí vždycky připadal neskutečný, nepolapitelný a vzdálený, a držela ho celou noc za jeho vzpřímený milostný úd. Ano, celou noc! To opravdu nikdy nezažila! Možná že ho už neuvidí, ale s tím ostatně nikdy nepočítala, že by se s ním stále vidala. Byla šťastná, že má od něho přece jen něco trvalého: Goethovy verše s neuvěřitelným věnováním, které jí může kdykoli přesvědčit o tom, že její dobrodružství nebylo sen.

Zato student byl zoufalý. Bylo by stačilo říci v noci jen jednu rozumnou větu! Bylo by stačilo pojmenovat věci pravým jménem, a mohl jí mít! Ona se bála, aby jí neudělal dítě, a on si myslel, že se děsí nekonečnosti své lásky! Díval se do propastné hlubiny své blbosti a chtělo se mu řvát smíchem, plačtivým hysterickým smíchem!

Vracel se od nádraží do své pouště bez milostných nocí a lítost šla s ním.

Další poznámky k teorii lítosti

Na dvou příkladech ze studentova života jsem objasnil dvě základní možné reakce člověka na vlastní lítost. Je-li náš protějšek slabší než my, ublížíme mu pod nějakou falešnou záminkou, tak jako student ublížil studentce, když rychle plavala.

Je-li náš protějšek silnější, pak nám nezbyvá, než volit jakousi mstu oklikou, políček odrazem, vraždu prostřednictvím sebevraždy. Chlapec hraje na housle falešný tón tak dlouho, až to učitel nevydrží a vyhodí ho z okna. A chlapec padá a během toho letu se raduje, že bude zlý učitel obžalován z vraždy.

To jsou dva klasické způsoby, a jestliže první je běžný

v životě milenců a manželů, tím druhým je přeplněna tak zvaná velká historie lidstva. Pravděpodobně všechno to, co nazývali naši učitelé hrdinstvím, nebyla než forma lítosti, kterou jsem popsal na případě chlapečka a učitele houslí. Peršané dobývají Peloponés a Spartané dělají vojenskou chybu za chybou. A stejně jako chlapeček odmítal zahrát správný tón, i oni, zaslepeni vzteklými slzami, odmítají udělat cokoli rozumného, nejsou s to ani bojovat lépe, ani se vzdát, ani se zachránit útekem a nechávají se z lítosti zabít do posledního.

Napadá mne při té příležitosti, že nikoli náhodou se pojem lítosti narodil v Čechách. Historie Čechů, ta historie věčných revolt proti silnějším, historie slavných porážek, které uváděly v chod běh světa a zánik vlastního národa, to je historie lítosti. Když v srpnu roku šedesátého osmého obsadily tisíce ruských tanků tu maličkou a nádhernou zemi, viděl jsem napsáno na zdech jednoho města heslo: *My nechceme kompromis, my chceme vítězství!* Rozumějte, na vybranou bylo v té chvíli jen několik druhů porážek, nic víc, ale to město odmítalo kompromis a chtělo vítězství! To nemluvil rozum, to promlouvala lítost! Tomu, kdo odmítá kompromis, zůstane nakonec na výběr jen ta nejhorší možná z porážek. Ale to právě lítost chce. Člověk posedlý lítostí se mstí svou vlastní záhubou. Chlapeček se rozplácl na chodníku, ale jeho nesmrtelná duše se bude navěky radovat, že se učitel oběsil na klíce od okna.

Ale jak má ublížit student paní Kristýně? Dříve než je s to něco udělat, Kristýna nasedá do vlaku. Teoretikové znají takovou situaci a tvrdí, že dochází k tak zvanému *vzpříčení lítosti*.

To je to nejhorší, co se může stát. Student měl v sobě lítost jak nádor, který roste minutu od minuty, a nevěděl, co s ní. Protože se nemohl nikomu mstít, toužil alespoň

po útěše. Proto si vzpomněl na Lermontova. Vzpomněl si, jak ho urážel Goethe, jak ho ponižoval Voltaire a jak Lermontov na ně na všechny znova a znova křičel, že je pyšný, jako by všichni básníci kolem stolu byli samí učitelé houslí a on je chtěl vyprovokovat, aby ho vyhodili z okna.

Student toužil po Lermontovovi jak po bratrovi a sáhl si do kapsy. Nahmatal v ní velký složený papír. Byl to list vytržený ze sešitu a bylo na něm napsáno: *Čekám na tebe. Miluji tě. Kristýna. Půlnoc.*

Pochopil. Sako, které měl dnes na sobě, viselo včera večer na věšáku v jeho garsoniéře. Opožděně objevený vzkaz mu jen potvrdil, co věděl. Minul Kristýnino tělo díky vlastní blbosti. Lítost ho naplňovala k prasknutí a neměla kudy unikat.

Na dně beznaděje

Bylo pozdě odpoledne a student si řekl, že se básníci už vyspali po včerejším flámu. Možná že budou v klubu literatury. Vyběhl do prvního poschodí, prošel šatnou a zamířil vpravo, do restaurace. Nebyl zvyklý sem chodit, stanul u vchodu a nejistě se rozhlížel. Vzadu seděl Petrarka a Lermontov s nějakými dvěma neznámými lidmi. Poblíž byl volný stůl a student si k němu sedl. Vůbec nikdo si ho nevsímal. Zdálo se mu dokonce, že Petrarka a Lermontov se na něho na okamžik nepřítomně podívali a nepoznali ho. Požádal číšníka o koňak a hlavou se mu bolestně rozléhal nekonečně smutný a nekonečně krásný text Kristýnina vzkazu: *Čekám na tebe. Miluju tě. Kristýna. Půlnoc.*

Seděl tak asi dvacet minut a upíjel koňak. Pohled na Petrarku a Lermontova mu přinesl místo útěchy jen nový zármutek. Byl opuštěn všemi, opuštěn Kristýnou i básní-

ky. Byl tu jen s velkým papírem, na kterém bylo napsáno: *Čekám tě. Miluju tě. Kristýna. Půlnoc.* Toužil vstát a držet ten papír vysoko nad hlavou, aby ho všichni viděli, aby všichni věděli, že on, student, je milován, je nesmírně milován.

Zavolal číšníka, aby zaplatil. Pak si ještě zapálil cigaretu. Nechtěl už sice setrvávat v klubu, ale měl strašnou nechuť jít do své mansardy, kde na něho nečekala žádná žena. Nakonec zamáčkl cigaretu do popelníku a přesně v té chvíli zaznamenal, že Petrarka si ho všiml a pokynul mu od svého stolu rukou. Ale bylo už pozdě, lítost ho volala ven z klubu do jeho smutné samoty. Vstal a v poslední chvíli vytáhl ještě z kapsy papír, kde byl napsán Kristýnin milostný vzkaz. Ten papír mu už žádnou radost neudělá. Ale nechá-li ho tu ležet, možná že si ho někdo všimne a že bude vědět, že student, který tu seděl, je nesmírně milován.

Obrátil se směrem k východu a odcházel.

Nenadálá sláva

“Příteli,” ozvalo se a student se otočil. Petrarka na něho mával a šel k němu: “Vy už odcházíte?” Omlouval se mu, že ho hned nepoznal: “Jsem vždycky druhý den po flámu úplně zpitomělý.”

Student vysvětloval, že je nechtěl rušit, protože neznal pány, s kterými Petrarka seděl.

“Jsou to volové,” řekl Petrarka studentovi a šel si s ním sednout ke stolu, od něhož student právě vstal. Student se díval úzkostlivými očima na veliký arch papíru, který ležel pohozen na stole. Kdyby to byl aspoň malý nenápadný papírek, ale tento veliký papír jako by křiklavě upozorňoval na celou neobratnou záměrnost, s níž byl zapomenut na stole.

Petrarka, jehož černé oči se mu koulely zvědavě v tváři, si papíru hned všiml a prohlížel si ho: “Co to je? Ach, příteli, to patří vám?”

Student se snažil neobratně předstírat rozpaky člověka, který nechal omylem pohozeno důvěrné sdělení, a trhal papír Petrarkovi z rukou.

Ale Petrarka už četl nahlas: “Čekám tě. Miluju tě. Kristýna. Půlnoc.”

Díval se studentovi do očí a pak se zeptal: “Která půlnoc? Snad ne včerejší?”

Student sklopil oči: “Ano,” řekl a už se nesnažil brát Petrarkovi papír z rukou.

A to už přistupoval k jejich stolu Lermontov na svých krátkých nohou. Podával studentovi ruku: “To jsem rád, že vás vidím. Tam to,” ukázal ke stolu, od něhož přicházel, “jsou strašní volové.” Přisedl si k oběma mužům.

Petrarka četl Lermontovovi okamžitě text Kristýnina vzkazu, četl ho několikrát po sobě, zvučným a zpěvavým hlasem, jako by to byl verš.

A napadá mne, že tam, kde není možno ani vlepit políček rychle planoucí dívce, ani se nechat povraždit Peršany, tam kde není žádné východisko z lítosti, tam přichází na pomoc milost poezie.

Co zbylo z tohoto zhola nepodařeného příběhu? Jen poezie. Slova vepsaná do Goethovy knihy, která si s sebou odváží Kristýna, a slova na linkovaném papíru, která obdařila studenta nečekanou slávou.

“Příteli,” chytil Petrarka studenta za ruku, “přiznejte se, že píšete verše! Přiznejte se, že jste básník!”

Student sklopil oči a přiznal se, že se Petrarka nemýlí.

A Lermontov zůstává sám

Student přišel do klubu literatury za Lermontovem, ale od této chvíle je pro Lermontova ztracen a Lermontov je ztracen pro něho. Lermontov nenávidí šťastné milence. Mračí se a mluví s pohrdáním o poezii nasládlých citů a velkých slov. Mluví o tom, že báseň musí být poctivá jako předmět vyrobený dělnickými rukama. Kaboní se a je zlý na Petrarku i na studenta. My víme dobře, oč jde. Goethe to také věděl. Je to z nešoustání. Je to strašlivá lítost z nešoustání.

Kdo by mu měl lépe rozumět než student? Ale ten nenapravitelný hlupák vidí jen jeho zamračenou tvář, slyší jen jeho zlá slova a je uražen.

Dívám se na ně z dálky své francouzské věže. Petrarka se studentem vstávají od stolu. Loučí se chladně s Lermontovem. A Lermontov zůstává sám.

Můj drahý Lermontov, génius té trýzně, které se v mých smutných Čechách říká lítost.

ŠESTÁ ČÁST

Taminina smrt